

ВІДЗИВ

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора Плахотнік Ольги Василівни про дисертаційну роботу Пузир Таїсії Миколаївни на тему: "Формування екологічної культури майбутніх техніків у процесі професійної підготовки в коледжах", подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

Актуальність проблеми дослідження є цілковито очевидною в контексті сучасних глобальних екологічних проблем, що торкаються життєвих інтересів всього людства, яке опинилось перед вибором: вижити або зникнути внаслідок нерозумної господарської діяльності в природному середовищі. З огляду на вагу таких важливих умов як розуміння кожного члена суспільства своєї причетності до збереження природи і переорієнтацію світогляду та розвиток на цій основі екологічної культури, свідомості та компетентності особистості, у зв'язку із здатністю самостійно, відповідально проектувати та реалізовувати у життєдіяльності власний освітній особистісно-професійний маршрут, особливої гостроти набуває тема обраного Т.М. Пузир дослідження. Йдеться про задіяність такого ресурсу як технологія формування екологічної культури майбутніх техніків-екологів у процесі професійної підготовки в коледжах. А це і складає предмет дослідження здобувачки.

Представлене дослідження виконане в межах науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка в контексті реалізації теми „Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти" (РН № 0110U002274). Тема дисертації затверджена вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 4 від 23. 10. 2009 р.) і узгоджена рішенням бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні НАПН України (протокол № 1 від 23.02.2010 р.).

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел (264 позиції, з яких – 9 іноземними мовами). Загальний обсяг дослідження – 242 сторінки, з них основної частини –186 сторінок. Робота містить 9 рисунків і 22 таблиці.

Дисертація здобувачки має виважену структуру. Кожен з окреслених трьох розділів є логічним, послідовним, доцільним. Вважаємо, що дослідницький задум вдало віддзеркалює й етапність організації дослідження дисертантки.

Аналіз дисертаційної роботи і автореферату засвідчують наукову новизну і практичну значущість дослідження Т.М. Пузир. Їх контекстність всебічно простежується через виписані протиріччя та посилання на педагогічні студії відомих науковців.

Позитивне враження справляє розробка методологічної основи і методів дослідження. Сформульовані автором мета і завдання відбивають її наукові позиції. Надійність і вірогідність одержаних результатів обґрунтовані завдяки здійсненню якісного і кількісного аналізу даних, їх статистичною обробкою та оцінкою внаслідок проведеного експерименту. Зміст дисертації відповідає її плану, а структура-дослідницьким завданням.

Основні положення та результати дослідження впроваджено у навчально-виховний процес навчальних закладів: Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України „Боярський коледж екології і природних ресурсів" (довідка № 269 від 29.12.2015 р.), Білгород-Дністровського державного аграрного технікуму (довідка №34 від 18.02.2016 р.), Екологічного коледжу Львівського Національного аграрного університету (довідка №39 від 12.02.2016 р.), Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України „Бережанський агротехнічний коледж" (довідка № 27 від 21. 03. 2016 р.).

Дисертаційне дослідження підготовлено на теоретичній основі з використанням значної кількості наукових джерел вітчизняних і зарубіжних авторів та навчально-методичної літератури, що дало можливість дисертантці обґрунтувати авторське визначення екологічної культури майбутнього техника-еколога як інтегроване особистісне утворення фахівця, яке характеризується здатністю свідомо користуватися екологічними знаннями, уміннями і навичками в процесі професійної екологічної діяльності. *Однак, авторові слід було більше уваги звернути на обґрунтування й аналіз поняттєво-категоріального апарату дослідження, розглянувши не лише категорії «екологія», «культура», «екологічна культура», які вже розглядалися багатьма вітчизняними та зарубіжними дослідниками і представлені у науковій літературі, але й «екологічна культура майбутніх техніків-екологів», «екологічна компетентність майбутніх техніків-екологів» та встановити взаємозв'язок між ними, що підсилює б наукову новизну дослідження.*

Заслуговує на схвалення позиція автора щодо формування екологічної культури майбутніх техніків-екологів на основі культурологічного, системного, діяльнісного, міждисциплінарного, особистісного та технологічного підходів, що відіграють важливу роль не тільки у процесі формування екологічної культури техника-еколога, але й сприяють його професійному саморозвитку та самовдосконаленню особистості.

Доцільність дослідження автор вмотивовано доводить у тексті дисертації через вирішення суперечностей між: потребами практики та змістом навчання майбутніх екологів; існуючою підготовкою екологів до управлінської діяльності та відсутністю її науково-теоретичного обґрунтування і концептуально-методичного забезпечення в контексті збалансованого розвитку; структурою і змістом підготовки майбутніх екологів до управлінської діяльності та недостатнім відображенням у змісті навчальних дисциплін проблематики з управлінської діяльності відповідно до принципів збалансованого розвитку; необхідністю виокремлення

управлінських компетенцій у майбутніх екологів та їх невизначеністю в галузевому стандарті вищої освіти; фрагментарним застосування інноваційних технологій для формування управлінських компетенцій у навчанні студентів і відсутністю системного підходу до їх використання. *Та чомусь саме цей матеріал не потрапив до автореферативної частини, що підсилює її зміст.*

Позитивно слід оцінити звернення дисертантки до методу контент-аналізу, який виявився доцільним для обґрунтування висновку, що екологічна культура – це інтегроване особистісне утворення фахівця, яке характеризується здатністю свідомо користуватися екологічними знаннями, вміннями і навичками в процесі професійної екологічної діяльності. Дисертантка при цьому продемонструвала вміння застосування методів наукового дослідження, що характеризує її позитивно як науковця, який добре володіє методологією.

Підґрунтям екологічної культури автором визначено ціннісні орієнтації й установки фахівця, безпосередньо пов'язані з пізнанням, освоєнням і перетворенням довкілля, морально-естетичним ставленням до природи через належну поведінку у навколишньому середовищі. Однак, варто було більш ретельно прописати їх у запропонованій структурі екологічної культури майбутніх техніків-екологів (Розділ 2, рис. 2.1).

Вмотивованим вважаємо звернення дисертантки до відтворення модельного уявлення про досліджений процес.

Здобутком рецензованої роботи є визначення дисертанткою ефективних педагогічних умов формування екологічної культури майбутніх техніків-екологів: 1) розвиток загальної культури особистості як передумова формування екологічної культури техніків-екологів; 2) цілеспрямоване проектування інформаційно-екологічного освітнього середовища; 3) забезпечення позитивної мотивації майбутніх техніків-екологів до формування екологічної культури; 4) виховання потреби до постійного професійного самовдосконалення у майбутніх техніків-екологів;

5) залучення майбутніх техніків-екологів до природоохоронної діяльності (параграф 2.2). Критерії та показники формування екологічної культури дозволили дисертантці визначити рівні сформованості екологічної культури майбутніх техніків-екологів, які забезпечили можливість проведення моніторингових досліджень з даного питання і стали перспективою подальших пошуків у цьому напрямку з метою визначення шляхів для підвищення рівня екологічної культури майбутніх екологів у вищих аграрних навчальних закладах (параграф 2.3.). *Однак, не доцільно було подавати таблицю 2.1 «Критерії та рівні сформованості екологічної культури майбутніх техніків-екологів» (Розділ 2), яка займає обсяг у тексті дисертації 7 сторінок. Варто було перенести її у Додатки.*

Заслуговує на увагу той факт, що визначені педагогічні умови продуктивності процесу, що досліджується, у дисертації розглядаються в якості змістового ядра експериментальної моделі. *Слід погодитись з тим, що у моделі добре окреслено кожен із структурних елементів, однак принципи підготовки та методи навчання, запропоновані в моделі, варто було продумати більш ретельно. Дисертантка змішує поняття «методи», «форми», «види» навчання, віднісши «навчальну роботу під керівництвом викладача», та «самостійну роботу студента» до окремих методів навчання.*

Позитивне враження справляє організація та опис експерименту, який проведено ґрунтовно і відповідально. Дані, що наводить автор, дають змогу для твердження про об'єктивність отриманих результатів. Особливої уваги заслуговує ретельна і коректна, адекватна завданням дослідження математична обробка емпіричних даних та додатки, які представлені у Розділі 3, параграф 3.3. Спираючись на дані математичної обробки експериментальних матеріалів, автор переконливо підтверджує висунуту гіпотезу.

Запропонована технологія передбачала провідні форми та методи її реалізації, зокрема дискусії, мозкові штурми, рольові та ділові ігри,

проблемні завдання, екологічні тренінги, екологічні вікторини, екологічні проекти, екскурсії в природу, екологічні стежки тощо. Це дало можливість дисертантці довести перевагу інноваційної підготовки в експериментальних групах проти традиційної в контрольних. Дисертантка вмотивовано доводить, що конкретизація та уточнення змісту й обсягу знань, умінь і навичок майбутніх техніків-екологів та впровадження розробленої технології призвели до позитивних змін у розвитку їх компетентності.

Дисертаційне дослідження було б більш повним якби автор не лише давала короткий теоретичний опис форми, а у Додатки винесла б предметні методичні розробки хоч би кількох інтерактивних форм з переліку дисциплін, які були використані дослідницею і мали б найбільший ефект у процесі їх практичного застосування.

Автор правомірно стверджує, що суттєво розширилась мотиваційна складова вивчення екології та інших дисциплін природничо-наукового циклу та було отримано позитивний результат при подальшому вивченні професійно-спрямованих дисциплін; поглиблено знання студентів про сутність, технології, методи та засоби екологічної освіти; підвищено рівень сформованості умінь та навичок; значно збагатилася емоційна складова особистості майбутнього фахівця.

Можна погодитись з дисертанткою, що одержані в дослідженні результати засвідчують необхідність створення та впровадження технології формування екологічної культури майбутніх техніків-екологів, яка у процесі дослідження виявилась позитивною.

Слід відзначити самостійність і оригінальність підходу автора до розкриття змісту і завдань процесу формування екологічної культури майбутніх техніків-екологів.

Не викликає сумніву те, що одержані в процесі дослідження результати сприятимуть подальшому розвитку теорії і методики професійної освіти та мають практичне значення.

Текст автореферату відбиває принципові ідеї дисертаційної роботи. За темою дослідження автором опубліковано 15 публікацій, в тому числі 5 – у провідних наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних наукових періодичних виданнях та 7 – у збірниках матеріалів конференцій різного рівня, з яких 1 – у зарубіжному виданні.

Висловлені зауваження і побажання мають рекомендаційний характер і не впливають суттєво на якість проведеного здобувачкою дослідження.

Дисертація є самостійною завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані експериментальні результати, що в сукупності є суттєвими для розвитку педагогіки вищої школи.

Підсумовуючи вищезазначене, слід відмітити, що дисертантка якісно виконала актуальне дослідження, яке за змістом, новизною, теоретичним та практичним значенням, повнотою викладу її основних результатів у публікаціях відповідає вимогам МОН України щодо кандидатських дисертацій, та п.9, 11 „Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання“, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор Пузир Таїсія Миколаївна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –
доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри
педагогіки Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,

О. В. Плахотнік